

УДК 002.6:004

Валерій ГОРОВИЙ,

керівник СІАЗ НБУВ, канд. філос. наук

Ресурс соціальних інформаційних баз як фактор розвитку в процесі суспільних перетворень

У статті розглядаються механізми залежності розвитку соціальних інформаційних баз від потенційних можливостей уже наявного в них ресурсу, вплив співвідношення нової і традиційної інформації на процес їх збагачення.

К л ю ч о в і с л о в а: інформація, соціальні інформаційні бази, досвідний метод формування баз, науково-теоретичний метод формування баз, художньо-естетичний метод формування баз, святково-обрядова сфера.

Осягнення суспільством нового знання, нових обсягів інформації є запорукою його розвитку. Зростаючі обсяги перероблюваної, використовуваної ним інформації є прямою характеристикою динаміки його розвитку. Однак, при цьому, говорячи про обсяги інформації в активному обігу, потрібно мати на увазі ту обставину, що при найвищій можливій динаміці розвитку суспільства ця інформація в принципі не може складатися лише з нового знання. Це зумовлюється виробленими людством методами наукового пізнання дійсності, що на сьогодні є провідною формою продукування інформації. В основі процесу пізнання протягом людської історії в різних пропорціях у єдиному сплаві проявилися логічний і історичний методи освоєння об'єкта пізнання.

Конкретизацією даної думки у співвідношенні із сучасними інформаційними технологіями може бути теза українських філософів, які зазначають, що «для продуктивного функціонування думки потрібен блок оперативної і довготривалої пам'яті і, нарешті, різноманітні програми інформації. Однак наявність програм уже знаменує собою перехід від чуттєвого ступеня пізнання до раціонального. Таким чином, пізнавальний образ являє собою результат накладання двох протилежних процесів – процесу надходження інформації про зовнішній об'єкт і процесу переробки даних на основі наявних у суб'єкта перцептуальних і понятійних засобів (інтерпретативних матриць і програм). Методи інтерпретації даних і формування нових смислів не є вродженою властивістю суб'єкта (за винятком первинних чуттєвих смислів типу «холодне», «га-

ряче», «червоне», «зелене» тощо), а є продуктами тривалого розвитку людської культури»¹.

Сучасна гносеологія розглядає суб'єкт інформаційної діяльності як свідому, активну суспільно-історичну істоту з наявними можливостями до цілеспрямованої, творчої діяльності на базі сформованих суспільством універсальних схем такої діяльності, на основі опанованих ним смислоутворювальних елементів культури свого часу. Іншими словами, сучасний виробник нової інформації в усіх сферах суспільного життя в процесі контакту з навколишньою дійсністю не лишається один на один з природою і продукує результати цього контакту в нові обсяги інформації, а опирається в інформативній діяльності на існуючу вже у відповідних суспільних базах інформацію, з її допомогою розуміє, оцінює об'єкт пізнання, надає, по можливості, найточнішої форми, формулює кінцевий результат пошуку.

Безумовна необхідність, таким чином, базової (вже існуючої) інформації при виробництві нової обумовлює наявність постійно існуючого співвідношення в цьому процесі. Звичайно, на різних етапах розвитку суспільства, в різних сферах його розвитку ці співвідношення є досить різними. Сьогодні, для нинішнього етапу розвитку вони мають свої характерні особливості.

Рівень наповнення баз, які використовуються при виробництві нової інформації для забезпечен-

¹ Лазарев Ф. В., Трифонова М. К. Философия: Учеб. пособие. – Симферополь: СОНАТ, 1999. – С. 220.

ня допустимих логічних гарантій достовірності, визначає глибину проникнення в навколишню дійсність. При цьому наявність надлишкової інформації, виходячи з формування завдання на творення нової інформації (спонукальний мотив), обертається лише зайвими трудовозатратами організаційно-стартового моменту і негативно не впливає на результат дії. Водночас, якщо базова інформація є недостатньою, нова інформація може лише частково відповідати меті пошуку або ж зовсім їй не відповідати, може бути частково, або ж повністю хибною і практично дуже малоюмовірним, випадковим при цьому може бути позитивний результат. Іншими словами, *точний результат залежить від точно сформульованого завдання, а це формулювання потребує вже існуючого в базах відповідного обсягу інформації*. Варто зазначити, що сьогодні в умовах стрімко зростаючих обсягів інформації, все більше зростає значення саме точного і достатнього обсягу вихідної інформації для формування необхідних параметрів і змісту нової інформації. Особливо це стосується науки, сфери вдосконалення господарського механізму, державотворчого процесу, демократичних перетворень.

Важливим при цьому є встановлення необхідної системи логічних зв'язків між наявною і новою інформацією, що визначають місце і значення останньої в інформаційній базі, сприяють з'ясуванню змісту і можливостей практичного використання. Глибину проникнення в дійсність для одержання нової інформації не слід плутати з обґрунтуванням напряму пошуку. Глибина проникнення з метою одержання нової інформації завжди орієнтована на певний проміжний чи кінцевий результат, потрібний для тієї чи іншої інформаційної бази (тобто здійснюється в інтересах тієї чи іншої людської спільності). Водночас напрям пошуку не передбачає здобування якихось конкретних результатів, точніше, при даній формі організації пошуку прийнятним є будь-який результат. Підміна одного поняття іншим обертається, як правило, несподіваними результатами. У зв'язку з цим яскравим прикладом можуть бути заклики першого президента Росії Б. Єльцина до регіонів країни «брати суверенітету стільки, скільки проковтнете», чи «дозволяється все, що не заборонене законом».

Наступним питанням, що стосується співвідношення між новою і вже наявною інформацією, є питання визначення якісної структури інформації в базах. Згідно з основними методами формування інформаційних баз найбільш древнім і всеохоплюючим є *досвідний метод*. Суспільні інформаційні бази всіх існуючих людських спільностей тією чи

іншою мірою як джерело свого наповнення використовують насамперед цей метод. Він пов'язаний зі сферою практичної діяльності людей і містить перш за все описовий матеріал, або ж матеріал першого рівня узагальнення – «інформація – на базі інформації». Цей рівень інформації найчастіше використовується людьми у будь-якому виді діяльності, що не потребує спеціальної теоретичної підготовки і здійснюється за принципом «роби, як я» (рухонаслідування), на базі роздрібнення на елементарні конкретних технологічних операцій (наприклад збиральний конвеєр на автозаводі тощо), узагальнення досвіду вдосконалення насамперед виробничих та інших процесів і т. п. Варто зазначити, що своєчасне забезпечення такого роду новою інформацією бази відповідно до принципів доцільності, достатності та безперервності забезпечує значною мірою адекватність у реагуванні даної конкретної людської спільності на повсякчасні, ординарні життєві ситуації. Тобто, створює умови для вирішення проблем тактичного рівня впливу.

Говорячи про нову інформацію, що наповнює базу із застосуванням досвідного методу її формування і розвитку, маємо на увазі всю нову інформацію саме для даної бази. Це може бути і щойно створена інформація на підставі вивчення практичного досвіду й уже відома в суспільстві, або ж забута ним і відновлена для сучасних потреб інформація (наприклад технологічні прийоми виготовлення дамаської сталі, відновлені прийоми рукоділля чи, скажімо, спроби освоїти на Полтавщині технологію вирощування женьшеню). Уся ця інформація, будучи досвідом, добре освоєною в якійсь іншій соціальній групі, одержує в інформаційній базі даної людської спільності статус нової. Оскільки вона відкриває фактично нові можливості для розвитку даної спільності. В останні десятиріччя можливості для залучення такої інформації в діючі бази різко збільшилися з розвитком інтернет-технологій, зростаючими можливостями видобування її з глобального інформаційного простору.

Стосовно використання досвідної інформації практика інформатизації виявила два застереження.

По-перше, за винятком інформаційного продукту, створеного представниками даної людської спільності в її інтересах, вся інша інформація, як правило, потребує адаптації до умов використання в даній конкретній ситуації. Причому, більшої прив'язки до реально існуючих умов потребує складніша інформація.

По-друге, в умовах стрімко зростаючих можливостей для продукування нової інформації, в умовах швидкого зростання її обсягів, виникає пробле-

ма структурного перенасичення бази описовим, досвідним матеріалом. Навіть за умови грамотного структурування інформації ефективність її використання без необхідного узагальнення, осмислення може зменшуватись із зростанням обсягів. У подальшому пошуку може все більше відчуватися зміщення пріоритетів, розмивання мети інформованості та ін. Прикладом цьому можуть бути, скажімо, спроби узагальнення реформ у сільському господарстві в країнах СНД у пострадянський період, спроби сформулювати концепцію розвитку туристичної галузі в Україні і под.

У ході суспільного розвитку посилюється проникнення людини в навколишній світ, розвивається система уявлення про нього, процес самоусвідомлення і зменшується її залежність від найпростіших впливів природи: холоду, спеки, вітру і т. ін. Поряд із цим, проникнення в навколишню дійсність зумовлюється проявом нових впливів і викликів, що потребують реакції на базі опосередкованої інформації. Збільшується опосередкований зв'язок людини з природою. Вона вступає у дедалі глибші і всебічніші контакти, включаючи у сферу відповідних реакцій зростаючу кількість процесів навколишньої дійсності. У зв'язку з цим набуває важливості використання *науково-теоретичного методу* наповнення суспільних інформаційних баз. Цей метод пов'язаний із процесами узагальнення масивів інформації, узагальнення процесів самого узагальнення, самоусвідомлення у співвідношенні з навколишньою дійсністю.

Як зазначає професор Р. Ф. Абдеев, у наш час інтенсивність процесу узагальнення досвідної інформації виражається у стрибкоподібному зростанні інформаційних процесів у контурах управління і пізнання з використанням наукової методології і технічних засобів кібернетики, що є змістом сучасної, науково-технічної революції. Таким чином, якісна відмінність нинішнього етапу процесу пізнання дійсності полягає у використанні науково-теоретичного методу формування інформаційних масивів. Це є рельєфно виражена особливість сучасності. «Якщо раніше, – пише дослідник, – революції розгорталися в окремих сферах науки і техніки, то нині вона пронизує всі галузі науки і техніки, охоплює всі виробничо-економічні, соціальні, культурні та інші галузі людської діяльності, скрізь, де є інформаційно-управлінські процеси»².

До цього можна додати, що інформаційно-управ-

² Абдеев Р. Ф. Философия информационной цивилизации. – М.: ВЛАДОС. – 1994. – С. 90.

лінські процеси виникають скрізь, де відбувається структуризація суспільства, а ця структуризація, у свою чергу, нерозривно пов'язана з відповідною структуризацією всередині інформаційних баз і ускладненням їх ієрархії.

Оскільки процес постійного проникнення в неосвоєну навколишню дійсність є необхідною умовою розвитку суспільства, його інфраструктури, умовою розвитку всяких інформаційних баз, глибина цього проникнення визначається двома основними факторами: суспільною потребою і наявним інформаційним ресурсом, необхідним запасом узагальненої інформації.

На базі цього ресурсу мають бути виявлені закономірності, сформульовані параметри пошуку, розроблені відповідні програми, параметри і гіпотези.

Творення «інформації на базі інформації», застосування вищих форм аналітичного узагальнення інформаційного матеріалу, таким чином, є важливим напрямом наповнення баз новоствореною суспільно значущою інформацією, що підвищує ефективність використання наявних інформаційних масивів.

У практиці сьогодні існує ще два джерела нової аналітичної інформації для наповнення баз. Одне з них пов'язане з подальшою переробкою уже наявних у базі масивів інформації, вивченням її змісту, логічних зв'язків. Таким чином, реалізується можливість ефективної переробки і використання наявних в обігу інформаційних ресурсів у масштабах даної бази.

Друге джерело пов'язане з внесенням у базу готової інформації, як здобутої досвідним методом, так і науково-теоретичним, з інших баз, із глобального інформаційного простору.

Варто лише ще раз зауважити, що інформація, виготовлена для наповнення конкретних інформаційних баз, поза цими базами, як правило, має фіксуватися лише в межах, окреслених метою створення бази, використовуватися із потрібною адаптацією. Особливо це стосується інформації вищих рівнів узагальнення, що відображає порівняно швидкоплинні процеси, наприклад, у сучасному суспільному житті.

У свою чергу, при введенні інформації з українських інформаційних баз у глобальний інформаційний простір дана обставина, необхідність адаптації, також має бути врахована. Власне, йдеться про те, що глобальний інформаційний простір починає відігравати все помітнішу роль у міжнародному ринку інформації, де виставлені інформаційні ресурси відіграють роль насамперед інформаційної реклами, своєрідних брендів для пропаганди

суспільно можливого, суспільно потрібного. У зв'язку з цим будь-який інформаційний продукт, пропонується на такий ринок, має бути зрозумілим за змістом, потрібним для можливих його споживачів (для поповнення баз цих споживачів у зв'язку з необхідністю досягнення запланованих цілей), конкурентоспроможним, а значить – відповідно до запитів споживачів оформленим і доступним при розумних затратах власного ресурсу. Сьогодні ще можна стверджувати, що міжнародний інформаційний ринок, пов'язаний зі становленням глобального інформаційного простору, перебуває на тій стадії розвитку, коли шанс активного входження в нього зі своїм продуктом (як це, скажімо, вдалося здійснити індійським програмувальникам) для України все ще є реальним і необхідним для утвердження у світовій спільноті.

Як уже зазначалося вище, ефективно, корисно для дальшого розвитку даної людської спільноті проникнення в навколишню дійсність можливе лише при опорі на наявні вже інформаційні ресурси інформаційної бази.

При цьому, однак, мається на увазі не лише пряме використання інформації, одержаної досвідним або ж науково-теоретичним методом. Розвиток всякої людської спільноті і, отже, розвиток її інформаційної бази завжди пов'язується із системою відповідних духовних цінностей і орієнтирів. Найбільш древніми формами у збереженні і передаванні новим поколінням цих цінностей у кожного народу, в кожній соціальній групі людей є система святково-обрядових урочистостей. І релігійні, і світські святково-обрядові урочистості, освячувані традицією, утверджують найбільш загальні орієнтири для вирішення моральних проблем, що виникають перед людиною в житті, обґрунтовують напрями її діяльності як соціальної істоти, є дороговказом у пізнавальній діяльності, у формуванні і розвитку необхідних баз даних.

Моральна позиція всіх категорій членів суспільства і особливо його найактивнішої частини є дороговказом, підтвердженням, вивіреною соціальною практикою, що забезпечує потенціал життєздатності даної людської спільноті, її пізнавальний потенціал. Ефективною при цьому є система святково-обрядових урочистостей, вибудованих в ієрархічній послідовності, що утверджують систему духовних цінностей, починаючи із загальноцивілізаційних, загальнонародних, загальнодержавних аж до професійних, сімейно-побутових, особистісних. За умови внутрішньої єдності чи відсутності суперечливості у системі духовно-ціннісних орієнтирів їх сукупний вплив на членів людської

спільноті є таким, що посилює результат кожної з урочистостей. І навпаки, наявність у системі суперечливих духовно-ціннісних орієнтирів ослаблює вплив кожного з них, не сприяє зміцненню відносин у людській спільноті.

Всяка спільнота, як сукупність соціальних істот, потребує і розвиває свою систему святково-обрядових урочистостей. Вона в рамках цієї системи солідаризується із загальнонародними, загальнодержавними духовними цінностями, підтверджує значущість власних, навколо яких об'єднується дана людська спільнота, робить свій внесок у сімейно-побутові урочистості своїх членів. Інформація про систему урочистостей даної людської спільноті, про значення символів та символічних дій, стверджуваних святково-обрядовою практикою, про історію виникнення і побутування урочистостей є важливою складовою інформаційної бази всякої людської спільноті. За функціональним призначенням вона сьогодні є суспільним механізмом передавання найважливіших духовно-ціннісних орієнтирів новим поколінням людей, механізмом консолідації членів людських спільнотей навколо цих цінностей, механізмом долучення членів цих спільнотей до цінностей загально-суспільних. Опосередковано вона впливає на процеси збагачення соціальних інформаційних баз.

Оскільки святково-обрядова інформація тісно пов'язана з процесом спадкоємності духовно-ціннісних орієнтирів новими поколіннями людей, спирається на багатовікову народну традицію, співвідношення нової і традиційної вже інформації в базах – як правило на користь традиційної. Винятком можуть бути інформаційні бази нових людських спільнотей або таких, що зазнали революційних внутрішніх перетворень і внесли значні обсяги нових духовно-ціннісних орієнтирів до вже наявної системи. Прикладом такого перегляду можуть бути трансформації системи світських духовно-ціннісних орієнтирів у країнах СНД, починаючи з розпаду союзної держави.

У сучасному українському суспільстві у практиці соціального життя наявна широка різноманітність таких урочистостей. Однак ця різноманітність поки що не вибудована в єдину систему, і тому її сьогодні не можна вважати ефективним виховним інструментом.

В Україні на сьогодні існує релігійна обрядовість, напіврелігійна, або ж народна традиційна з релігійними елементами, популярними також є найбільш вдалі елементи нової обрядовості, визнані в масах, у якій фіксуються нові явища суспільного життя. Прикладом може бути дуже популярне жіно-

че свято 8 Березня, «срібні», «золоті» весілля та ін. І, нарешті, у житті українців з'явилися і нові урочистості, пов'язані з розвитком сучасного українського суспільства, наприклад, День Конституції, День захисника Вітчизни, значна кількість професійних свят, перші дзвоники і випускні свята для школярів і т. д.

Хоча в українських календарях на сьогодні і зазначено чималу кількість святково-обрядових урочистостей, однак їх утвердження в побуті українців відбувається досить мляво. Серед причин такого стану справ – слабо представлена і не досить глибоко засвоєна система духовно-ціннісних орієнтирів саме нашого, нинішнього українського суспільства, нерозуміння серед чиновників у владних структурах загальнодержавного значення розвитку святково-обрядової сфери життя суспільства, нерозуміння її значення як виховного засобу, засобу патріотичного виховання серед усіх категорій населення. Очевидно, що загальнонаціональні проблеми у святково-обрядовій сфері відображаються на святах і обрядах усіх інших людських спільностей у структурі нашого суспільства.

Варто також зауважити, що святково-обрядова сфера прямо зорієнтована на формування і розвиток суспільної моралі, а остання є важливим фактором при поставленні завдань пізнавальної діяльності, що, у свою чергу, сприяє розвитку суспільства в цілому. Однак, у нашому суспільстві рівень усвідомлення цих взаємозв'язків поки що не високий.

Як уже говорилося вище, художньо-естетичний метод наповнення баз відображає різноманітність явищ і подій дійсності не в поняттях, а в художніх образах, у емоційно забарвленій формі, що відображає сплав соціального досвіду і відповідних емоційних переживань. Художньо-естетичний метод наповнення інформаційної бази забезпечує одержання специфічного інформаційного продукту. Його складові мають у собі в знятому вигляді результати розумової діяльності, в яких синтезується загальне і конкретне з особистісною емоційною формою вираження. «Вищі, соціальні емоції є формою вираження, закріплення і оцінки соціально-історичного досвіду людських відносин. Художній образ у мистецьких творах історично пристосований для закріплення і вираження такого досвіду...художні емоції фіксують соціально-історичне, необхідне, стійке, важливе для багатьох людей»³.

У базах, таким чином, фіксується інформація

про прекрасне, його зміст і форму та соціальне значення. Інформація, одержана з допомогою художньо-естетичного методу наповнення баз, є інформацією, що свідчить про рівень духовної культури даної людської спільності, її члени, долучаючись до кожного з видів мистецтва, вивчаючи його, збагачуючи його новими творчими здобутками, формують себе як культурно-історичні істоти. Як і у випадку використання святково-обрядового методу наповнення баз, масиви художньо-естетичної інформації є дуже важливим фактором регламентації суспільно значущими інтересами та культурною традицією всякої діяльності людини, і насамперед пізнавальної.

Та інформація в соціальній інформаційній базі, що забезпечує спадкоємність культурної традиції, духовно-ціннісних орієнтирів, необхідна для виживання і розвитку людських спільностей. Створювані ними нові масиви художньо-естетичної інформації не можуть набути суспільної значущості без опори на відповідну культурну традицію. Більше того, культурна традиція як історична пам'ять – обов'язкова умова не лише існування, а й розвитку культури навіть у випадку кардинальних змін у суспільстві, як це відбувається в Україні та інших країнах СНД. Спадкоємність культури, система духовно-ціннісних орієнтирів проявляється у використанні й засвоєнні позитивних результатів попередньої діяльності, на її базі вироблення і впровадження нових, відповідних новим умовам існування суспільних орієнтирів і видозміну невідповідних новим умовам чи відмову від них.

У практиці суспільних перетворень в Україні цей діалектичний процес знайшов ще одне підтвердження протягом минулого десятиріччя. Методологічно невиважені гасла початку 90-х років, що закликали український народ перекреслити весь культурний спадок минулого (за винятком матеріальних цінностей), не знайшли та й не могли знайти відгук у переважної більшості українського народу. Однак боротьба «з усім радянським» загальмувала реконструкцію духовно-ціннісних орієнтирів минулого і не сприяла формуванню нових загальнонаціональних і загальнодержавних духовних цінностей. Це, у свою чергу, негативно позначилося на процесі консолідації суспільства, на якості виховання нових поколінь українців, на всіх сферах суспільного життя.

Таким чином, використання всіх основних на сьогодні методів наповнення інформаційних баз нашого суспільства – досвідного, науково-теоретичного, святково-обрядового та художньо-естетичного – орієнтоване на три основні джерела інформації.

³ Боров Ю. Эстетика. – 4-е изд., доп. – М.: Политиздат, 1988. – С. 111.

При підготовці до вирішення якоїсь суспільно значущої проблеми відображається і відповідним чином групується наявна на дану тему інформація у власних базах, її аналіз, необхідна модернізація, дають можливість визначити напрями пошуку нових потрібних обсягів інформації. Ще одним джерелом потрібної інформації може бути (і повинен бути) глобальний інформаційний простір. Як правило, зовнішня для наших соціальних інформаційних баз інформація, створена під вирішення раніше поставлених завдань в інших умовах чи навіть та, що пропонується як товар, також потребує того чи іншого рівня адаптації. І, нарешті, третє джерело – власне творення нової інформації.

Співвідношення при використанні нової і наявної вже в базах інформації може залежати від ряду факторів і бути різним. На це співвідношення може впливати ступінь новизни вирішуваної людською спільністю проблеми, глибина поставлених завдань стосовно проникнення в невідоме, значення вирішуваної проблеми для життєздатності цієї спільності і т. ін. Однак, інформаційний потенціал суспільства, як культурне явище в широкому значенні цього слова, не може існувати відірвано від культурної традиції суспільства, без духовної спадкоємності поколінь.

УДК 025.21(051):004+027.54(477-25)

Олена СОКУР,

молодший науковий співробітник Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ

Формування фонду наукових журналів на електронних носіях інформації: проблеми та перспективи

У статті розглянуто переваги використання сучасних технологій при формуванні фонду наукових журналів; визначено критерії відбору ЕНЖ до фондів наукових бібліотек; комплексно висвітлено проблеми, які постають при переорієнтуванні бібліотек на нові джерела інформації. Особливу увагу приділено організаційним, технологічним та юридичним питанням, які виникають під час формування фонду ЕНЖ. Проілюстровано динаміку надходжень наукових журналів на компакт-дисках у 2001 р. – I півріччі 2005 р. до фондів НБУВ за основними джерелами комплектування. Зроблено висновки щодо пріоритетного напрямку у формуванні фонду НБ науковими журналами на електронних носіях та надання мережевого доступу читачам до електронних публікацій.

К л ю ч о в і с л о в а: електронний науковий журнал, інтернет, інформація, наукові бібліотеки, ресурси, умови доступу, формування фонду.

Провідна роль наукової бібліотеки (НБ) в інформаційному суспільстві, коли поширення знань завдяки новітнім технологіям збільшує можливості бібліотечної діяльності, зумовлює перетворення її на інформаційний центр. Переорієнтування на нові форми і методи роботи призводить до необхідності адаптації бібліотечних процесів до сучасних умов із запровадженням автоматизованих технологій у бібліотечній практиці.

Останнє десятиліття означено бурхливим розвитком електронного видання у світовому масштабі. Найбільші світові виробники наукової інформації від традиційних друкованих форм перейшли до надання доступу через інтернет до великої

кількості наукових джерел – журналів, книжок, збірників тощо. За оцінками західних спеціалістів, сьогодні в світі нараховується від 15 до 25 тис. електронних наукових журналів (ЕНЖ) [5]. Наприклад, у електронній базі даних «Scopus» видавництво «Elsevier» представлено близько 14 тис. рецензованих наукових журналів, які мають друкований аналог. Тоді як у середині 1990-х років кількість виставлених в інтернеті журналів не перевищувала кількох сотень. Під впливом інформаційних технологій із кожним роком зростає кількість видавництв, які спеціалізуються на випуску ЕНЖ із різних галузей знань, що призводить до формування у базах даних великих тематичних колекцій.

Сьогодні перед НБ стоїть серйозне питання